

تحلیل جرم سبّ النبی

در فقه اسلامی و قوانین کیفری

مولفان:

آیت الله بهمن پوری

استاد پایه دانشگاه یاسوج

دکتر حسین خانانی خواه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: بهمن پوری، عبدالله،
عنوان و نام پدیدآور	: تحلیل جرم سب‌النبی در فقه اسلامی و قوانین کیفری / مولفان عبدالله بهمن پوری، حسین حقانی‌خواه.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۴۷۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۹۷-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ق. -- شتم و سب
موضوع	: Muhammad, Prophet -- *Investive
موضوع	: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ق. -- شتم و سب -- احکام و قوانین
موضوع	: Muhammad, Prophet -- *Investive -- Law and legislation
موضوع	: سب (فقه)
موضوع	: *Investive (Islamic saints) (Islamic law)
شناسه آروده	: حقانی‌خواه، حسین،
رده بندی کنگره	: ۱۳۸ ب۹۴ ش/۲۴/۹۷ BP
رده بندی دیویی	: ۳۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲، ۵۰۰

هرگونه تکثیر کامل یا قسمت از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تعقیب: دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرماید.

تحلیل جرم سب‌النبی در فقه اسلامی و قوانین کیفری

مؤلفان: دکتر عبدالله بهمن پوری / دکتر حسین حقانی‌خواه

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۷ قیمت: ۵۸۰۰۰ تومان تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر به «مجد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۹۷-۶

ISBN: 978-600-193-997-6

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۶۶۳۳۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

Telegram: me/majdlaw

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۲۱.....	فصل اول: چیستی و موضوع جرم سبّ النبی
۲۱.....	۱-۱- جایگاه پیامبر (ص) و ائمه (ع) در نظام هستی
۲۱.....	۱-۱-۱- جایگاه پیامبر در نظام هستی
۲۸.....	۱-۱-۲- جایگاه ائمه هدی (ع) در جهان هستی
۳۰.....	۱-۳- نقش پیامبران و ائمه (ع) در حفظ حدود الهی
۳۲.....	۱-۴- نگاه شیعیان غیر مسلمان به پیامبر (ص) و امام علی (ع)
۳۸.....	۲-۱- واکاوی فاهیم کلیدی
۳۸.....	۱-۲-۱- جرم و زنا
۳۹.....	۲-۲-۱- جرم مطلق و مفید
۴۰.....	۲-۳-۱- مهدور الدم
۴۱.....	۲-۴-۱- اعدام
۴۲.....	۲-۵- دین و مقدسات دینی
۴۳.....	۲-۶- سبّ
۴۶.....	۲-۷- اهانت
۴۹.....	۲-۸- قذف
۵۰.....	۲-۹- دشنام
۵۱.....	۲-۱۰- لعن
۵۲.....	۲-۱۱- ارتداد
۵۴.....	۳-۱- چیستی جرم سبّ النبی
۵۴.....	۳-۱-۱- عنصر مادی جرم سبّ النبی
۵۵.....	۳-۱-۱-۱- شیوه تحقق جرم با لفظ
۵۹.....	۳-۱-۱-۲- مفهوم جامع همه الفاظ
۶۶.....	۳-۱-۳-۱- امکان تحقق جرم با نوشتن

۶۸	۱-۳-۴- تحقّق جرم با فعل
۶۸	۱-۳-۵- تحقّق جرم با ترک فعل
۷۱	۱-۳-۶- دلایل مطلق بودن جرم سبّ
۷۵	۱-۳-۷- ارتباط سبّ النبی و ناصبی
۸۵	۱-۳-۲- حدی یا تعزیری بودن جرم سبّ النبی
۸۵	۱-۳-۱- تفاوت‌های حد و تعزیر
۹۰	۱-۳-۲- تفاوت در ملاک حدی و تعزیری
۹۳	۱-۳-۳- تفاوت در مجری
۹۵	۱-۳-۴- آثار مترتب بر حدی و یا تعزیری بودن جرم سبّ النبی (ع)
۱۰۸	۱-۳-۲- موضوع جرم سبّ النبی
۱۱۰	۱-۳-۲- شریعت حکم نسبت به سایر انبیاء
۱۱۳	۱-۳-۳-۲- عمیم حکم سبّ النبی بر غیر نبی (ص)
۱۵۵	فصل دوم: حکم سبّ النبی و شرایط اجراء آن
۱۵۵	۱-۲- حکم سبّ النبی
۱۵۶	۱-۱-۲- ادله حکم سبّ النبی
۱۸۵	۱-۱-۲- دیدگاه اهل سنت در حکم سبّ النبی
۱۸۷	۱-۱-۳- شبهات و اشکالات حول حکم سبّ النبی
۲۰۵	۲-۲- شرایط اجرای حکم سبّ النبی
۲۰۵	۱-۲-۲- اذن حاکم
۲۲۶	۲-۲-۲- عدم ضرر به عامل حکم
۲۳۳	۳-۲-۲- اختیارات حاکم در عدم اجرای حد در غیر موارد عفو
۲۳۵	۴-۲-۲- شبهات و اشکالات حول اجرای حکم سبّ النبی
۲۴۰	۵-۲-۲- مرجع رسیدگی به جرم سبّ النبی
۲۴۳	فصل سوم: خلأها و ابهامات قانونی جرم سبّ النبی
۲۴۳	۱-۳- قصد یا عنصر معنوی
۲۴۵	۱-۱-۳- ارتکاب سبّ از روی تمسخر

۲۴۷	۲-۱-۳- ارتکاب سبّ از روی غضب
۲۴۹	۳-۱-۳- ارتکاب سبّ از روی مستی
۲۵۱	۱-۳-۱-۳- ارتداد در حالت مستی
۲۵۲	۲-۳-۱-۳- سابّ النبی در حالت مستی
۲۵۲	۳-۳-۱-۳- مستی در قانون
۲۵۵	۴-۳-۱-۳- مجازات سکران در فقه امامیه
۲۶۴	۵-۳-۱-۳- مرجع رسیدگی به جرم سبّ النبی در حالت مستی
۲۶۴	۱-۳-۱-۳- اکراه
۲۶۹	۱-۴-۲- مسئولیت کیفری مجبور
۲۶۹	۲-۲-۱-۳- شراب با تحقق اکراه
۲۷۰	۳-۴-۱-۳- جهاد شرعی
۲۷۲	۴-۴-۱-۳- آثار نفوس و رایای اکراه
۲۷۳	۵-۱-۳- غفلت و سهو
۲۷۴	۶-۱-۳- بار اثبات عوامل رافع مسئولیت کیفری سابّ النبی
۲۷۴	۱-۶-۱-۳- از نگاه فقهی
۲۸۰	۲-۶-۱-۳- از نگاه حقوقدانان
۲۸۲	۳-۶-۱-۳- از نگاه قانون
۲۸۴	۲-۳- جاهل معذور
۲۸۴	۱-۲-۳- جاهل قاصر و مقصر
۲۸۵	۲-۲-۳- دلالت قاعده درء بر جاهل
۲۸۶	۳-۲-۳- ادله وارده در مورد معذور بودن جاهل
۲۸۸	۴-۲-۳- تفاوت جاهل با معاند و غافل
۲۹۰	۵-۲-۳- خطا در حکم
۲۹۲	۶-۲-۳- قصد خاص جرم سبّ النبی
۲۹۶	۷-۲-۳- سابّ مستضعف
۲۹۹	۸-۲-۳- تاثیر انگیزه در میزان مجازات
۳۰۱	۳-۳- حکم قتل سبّ کننده از روی اشتباه (موضوعی)

- ۳۰۲ ۳-۳-۱- حکم قتل در صورت اشتباه موضوعی
- ۳۱۰ ۳-۳-۲- اشتباه در تشخیص مهدور الدم بودن مجنی علیه
- ۳۱۸ ۳-۳-۳- دیدگاه قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۰ و ۱۳۹۲)
- ۳۲۰ ۳-۴-۴- توبه سبّ النبی
- ۳۲۳ ۳-۴-۱- اعتبار عزم بر بازنگشتن به گناه در توبه
- ۳۲۴ ۳-۴-۲- جایگاه حقوقی توبه
- ۳۲۵ ۳-۴-۳- کیفیت توبه
- ۳۲۸ ۳-۴-۴- زمان توبه
- ۳۲۹ ۳-۴-۵- اظهار توبه
- ۳۳۶ ۳-۴-۶- عفو
- ۳۴۳ ۳-۴-۷- مرور زمان و توبه
- ۳۴۵ ۳-۴-۸- سبّ و تعدا
- ۳۵۱ ۳-۴-۹- راهنمایی کرس سبّ از بین رفتن شبهه
- ۳۵۴ ۳-۴-۱۰- ادعای توبه بعد از اثبات
- ۳۵۷ ۳-۴-۱۱- دادرسی توبه
- ۳۶۰ ۳-۵-۵- خلاء قانونی ناشی از وجود شبهه در جرم سبّ النبی
- ۳۶۱ ۳-۵-۱- سند قاعده درء
- ۳۶۴ ۳-۵-۲- ضابطه شبهه
- ۳۷۴ ۳-۵-۳- امکان شبهه در حق فرد
- ۳۷۸ ۳-۵-۴- دلالت قاعده بر شبهات حکمی و موضوعی
- ۳۸۴ ۳-۵-۵- مستندات فقهی بر عدم پذیرش شبهه حکمیه
- ۳۸۶ ۳-۵-۶- ایجاد شبهه برای چه کسی
- ۳۸۹ ۳-۶-۶- خلاء قانونی ناشی از مسلمان بودن یا کافر بودن سبّ کننده
- ۳۹۰ ۳-۶-۱- حکم سبّ کننده کافر
- ۳۹۰ ۳-۶-۱-۱- دیدگاه فقهی
- ۳۹۴ ۳-۶-۱-۲- دیدگاه قانون
- ۴۰۳ ۳-۶-۲- اهانت به مقدسات در حقوق بشر

۴۰۵	 آزادی بیان ۱-۲-۶-۳
۴۰۹	 اهانت به مقدسات در نظام «کامن لا» ۳-۶-۳
۴۱۰	 اهانت به مقدسات در کشورهای خارجی ۴-۶-۳
۴۱۶	 پیشنهادات حقوقی ۵-۶-۳
۴۱۷	 نقش سازمان کنفرانس اسلامی و مجمع فقه اسلامی ۶-۶-۳
۴۲۰	 حکم قتل سبّ النبی بدون اذن امام ۷-۳
۴۲۱	 حکم قاتل سبّ النبی (ص) و ائمه (ع) در داخل حکومت اسلام ۱-۷-۳
۴۲۱	 بررسی فقهی ۱-۱-۷-۳
۴۲۷	 بررسی حقوقی ۲-۱-۷-۳
۴۳۱	 حکم قاتل سبّ النبی (ص) و ائمه (ع) در خارج از حکومت اسلام ۲-۷-۳
۴۳۷	 یافته‌ها و منابع
۴۳۷	 ۱-۴ یافته‌ها
۴۴۱	 ۲-۴ منابع

مقدمه

همه پیامبران الهی دارای قداست و احترام در میان ادیان الهی هستند؛ هرچند که بر طبق معارف اسلامی از جمله روایت امام صادق (ع)^۱ پیامبران اصلی پنج تن می‌باشند که حضرت محمد (ص) خاتم انبیای الهی می‌باشد.

در زمان - بات پیر (ص) و ائمه (ع) اگر کسی به این بزرگواران اهانت کرده یا دشنام داده؛ از آنها گذشته و آنها را احترام بر خورد می‌کردند و برای او دعا کرده و حتی اگر بیمار می‌شدند به عیادت می‌رفتند. و این از مکارم اخلاقی اولیای معصومان خدا است. قرآن کریم در خصوص پیامبر اکرم بیان می‌دارند: «وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ» (قلم: ۴)

با این وجود شخصیت حقوقی پیامبر اکرم (ص) و ائمه (ع) شناسنامه دین اسلام؛ و در واقع شناسنامه همه ادیان الهی است از این جهت که پیامبر اکرم (ص) خاتم النبیین است. لذا اگر شخصیت حقوقی پیامبر اکرم (ص) و ائمه (ع) مورد اهانت واقع شود؛ مفید جرم سبّ النبی است که دارای مجازات خاصی می‌باشد. اجرای این مجازات بر طبق دیدگاه قاطبه فقها بر عهده کسی است که این سب را بشنود.

آیات قرآن کریم حاکی از آن است که اگرچه انبیاء الهی از جهت سبّ آناه نبوت و وصل بودن به منبع وحی یکسان هستند؛ نبوت حضرت ختم مرتبت روح نبرها و روح ایشان، عصاره انسانیت و خلقت هستند.

۱ بزرگ پیامبران و رسولان پنج نفرند و آنها پیامبران اولوالعزم هستند و آسیای نبوت و رسالت بر محور وجود آنها دور می‌زند. آنها نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد بودند که درود خدا بر آنها و بر تمام پیامبران باد.

نبوت و امامت در ولایت با هم پیوند می‌خورند. امام خمینی در یک نظم منطقی بین هر نبی و جانشین او یک سنخیت قائل می‌شود یعنی همانگونه که نبوت پیامبر خاتم (ص) جامع همه نبوت‌ها است؛ امامت که تداوم نبوت اوست از چنین جامعیتی برخوردار است. زیرا که میراث دار همه کمالات و وظائف و مسئولیت‌های پیامبر خاتم (ص) است.

برخی از موارد ایذا، ایذا نسبت به حیثیت نبوت و رسالت نیست. و بین ایذای شخصیت حقیقی پیغمبر و ایذای شخصیت حقوقی پیغمبر فرق می‌کند. مثلاً در سوره مبارکه «احزاب» چند جا سخن از ایذای پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) مطرح است: ای کسانی که ایمان آورده‌اید داخل اتاق‌های پیامبر مشوید مگر آنکه برای [خوردن] طعامی به شما اجازه داده شد [آن‌هم] بر آنکه در انتظار پخته شدن آن باشید ولی هنگامی که دعوت شدید داخل گردید و خنکی غذا خوردید پراکنده شوید بی آنکه سرگرم سخنی گردید این [رفتار] شما پیامبر را می‌رنجاند [یعنی] از شما شرم می‌دارد و حال آنکه خدا از حق [گویی] شرم نمی‌کند و چرا از چنین [پیامبر] چیزی خواستید از پشت پرده از آنان بخواهید این برای دل‌های شما و دلهام، این پائیزه است و شما حق ندارید رسول خدا را برنجانید و مطلقاً [نباید] زنانش را پس از [مرگ] او به نکاح خود درآورید چرا که این [کار] نزد خدا همواره [گناهی] بزرگ است (احزاب: ۵۱).

(بدون اذن وارد شدن به خانه پیامبر) ایذای شخصیت حقوقی آن حضرت نیست که خدایی ناکرده بخواهند رسالت او، نبوت او، ولایت او را زیر و زبال ببرند که این ادب محضر حضرت را رعایت نکردن است. این برای اذیت‌های ادبی است. که چه هم در او نیست اما محرومیت از خیلی از مراتب برتر ایمان است. ولی ذیلش افراد مسئله‌دار که می‌گفتند که حالا اگر پیغمبر مثلاً اگر رحلت کرد ما با همسرهای او ازدواج بکنیم که قصد داشتند اهانتی و هتک حیثیتی به بیت آن حضرت بکنند. آیه آمد که مبدا این حرف را بزنید (مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنَاجُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبْداً) اصلاً کسی حق ندارد با همسران پیغمبر بعد از رحلت آن حضرت ازدواج کند شما قصد اهانت دارید این هتک حیثیت است. (إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيماً) این اذیت است و نزد خدا عظیم است. لذا اذیت پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بعد از رحلت او هم مثل قبل از رحلت اوست

برای اینکه فرمود مبدا این کار را بکنید، اینها هم قصد اذیت داشتند قصد اهانت داشتند. پس این یک نحو ایدایی است که مستقیماً هتک حیثیت نبوت و رسالت است جایش جهنم است آن یک ایدای شخصیت حقیقی است که ادب دیدار را رعایت نمی‌کنند. این تنزل درجه و مرتبه است، جهنم و عذاب برزخ و دوزخ را به همراه ندارد. باید این ادب را رعایت بکنند نکردند. اما در همان سوره مبارکه «احزاب» آیه ۵۷ فرمود: (إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) آنهایی که غرضشان این است که حیثیت نبوت را، حیثیت رسالت را زیر سؤال ببرند، اهانت بکنند اینها دیگر گرفتار عذاب الیم هستند. (حدادی آملی، توبه: ۸۱، <http://www.portal.esra.ir>)

با توجه به آیه ۵۳ و ۵۷ سوره احزاب، خداوند متعال ضمن مطرح کردن شخصیت حقیقی و حقوقی پیامبر (ص) را که متعرض شخصیت حقیقی پیامبر شوند به لعنت خدا در دنیا و آخرت وعده داد است. با توجه به اینکه سنت پیامبر و ائمه (ع) توضیح و تشریح سخن خداوند است؛ در روایت، ملامی مجازات کسی که به پیامبر (ص) و ائمه (ع) اهانت و سب کند مجازاتش قتل است. قانون مجازات اسلامی نیز به تبعیت از فقه شیعه در ماده ۲۶۲ و ۲۶۳ و ماده ۵۱۳ تعزیرات حکومتی، مجازات افرادی که مرتکب جرم سب النبی می‌شوند را اعدام می‌داند.

خلاء قانونی در ارتباط با جرائم مختلف، از نظر فقهی و حقوقی عیب بزرگی به حساب می‌آید. این خلاءها در جایی که مجازات فرد، اعدام باشد می‌تواند گاه سبب به هدر رفتن خون انسانی و گاه سبب در امان ماندن انسان مجرم شود. جرم سب النبی در قانون مجازات اسلامی از جهات مختلفی مبهم است و یا خلاء نص قانونی، محسوس است. از جمله چیستی جرم سب النبی و عنصر مادی آن مبهم است و همچنین در این مورد که موضوع جرم سب النبی است؛ پس چگونه می‌تواند حکم سب النبی شامل غیر نبی از جمله ائمه اطهار (ع) و حضرت فاطمه زهرا (س) شود. و اینکه آیا حکم سب النبی مختص پیامبر اسلام (ص) است یا شامل پیامبران دیگر نیز می‌شود؟ مساله مهم دیگر این است که راههای اثبات این جرم کدامند؟ آیا می‌توان با اکتفا به نظر مشهور فقها که معتقدند هرکس سب النبی (ص) را بشنود می‌تواند ساب را بکشد؛ قائل به چنین دیدگاهی شد یا خیر؟

سبّ النبی و اهانت به پیامبر هر دو دارای یک معنا هستند و برگشتار و عملی صدق می‌کنند که سبب نقص آبروی پیامبر و ائمه (ع) شود. هم در سبّ النبی و هم در اهانت به پیامبر نیاز به قصد توهین می‌باشد؛ اما در افعالی که توهین آمیز باشند قصد فعل همراه خود فعل می‌باشد. هر فعلی که سبب اهانت و نقص آبروی پیامبر و ائمه (ع) شود؛ تحت عنوان جرم سبّ النبی بررسی می‌شود نه ارتداد و قذف. و شامل کاریکاتور، مطالب الکترونیکی، مقالات و نوشته‌های روزنامه‌ای و... می‌شود. معیار تشخیص سبّ و اهانت عرف می‌باشد.

حکم باب النبی قتل می‌باشد که برگرفته از روایت پیامبر (ص) و ائمه (ع) می‌باشد. اجرای حکم سبّ النبی، مشروط به نبود ضرر جانی، آبرویی، برای مومنان و مسلمانان است. اگرچه در منابع روایی و فقهی، برای قتل سبّ النبی، نیاز به اذن امام نمی‌باشد، اما امروزه از باب احتیاط نظام - هرج و مرج و مصلحت حفظ نظام قضائی، اذن گرفتن شرط می‌باشد. از جهت تعمیم حکم سبّ النبی بر غیر از نبی، دوازده امام (ع) همگی به مانند یک نور پاک هستند و اگرچه از جهت کمالات دارای تفاوتی هستند اما در مورد احکام یکسان هستند و دارای یک حکم می‌باشند. حضرت فاطمه زهرا (س) پاره تن پیامبر (ص) است و با تاکید پیامبر سبّ کننده ایشان در حکم سبّ کننده پیامبر است. سبّ کننده دیگر پیامبران الهی تحت عنوان سبّ النبی قرار نمی‌گیرند.

سبّ النبی از جرائم حدی است که با توجه به اهمیت و عورت شأن پیامبر و امامان (ع)، برخی سخت‌گیری اثبات حدود در آن وجود ندارد و باید تریز است. برخی احکام نیز مختص جرم سبّ النبی است؛ و در هیچ حد و تعزیر دیگری وجود ندارد مانند اینکه هرکس آن را بشنود می‌تواند آن را به قتل برساند. مجازات سبّ النبی از جهت اثبات متفاوت با نحوه اثبات سایر حدود و در صورت وجود شرایط تاکید بر اجرای آن است.

اگرچه جهل به حکم و قانون در بعضی موارد، مسقط تکلیف نباشد؛ اما در جرم سبّ النبی علاوه بر سوء نیت عام، وجود آگاهی به حرام بودن فعل مرتکب و همچنین نیاز به سوء نیت خاص که عناد و دشمنی باشد؛ شرط است. جرم سبّ النبی ماهیتاً و موضوعاً متفاوت از جرم ارتداد می‌باشد به همین خاطر در احکام از جمله توبه سبّ النبی، تابع قواعد کلی توبه می‌باشد نه تابع ارتداد.

مرجع رسیدگی به جرم سبّ النبی در صورتی که این جرم در داخل کشور اتفاق افتاده باشد، دادگاه کیفری یک و در صورتی که این جرم در خارج کشور اتفاق افتاده باشد، دادگاه انقلاب می‌باشد. با توجه به شخصیت والای پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و وظیفه حفظ آن که بر عهده قانون است؛ و از طرفی نگاه اجمالی قانون گذار به آن و خلأ-های موجود در قانون در ارتباط با جرم سبّ النبی و احتمال سوء استفاده بعضی از افراد از این قانون، سعی شده است جنبه‌های مختلف جرم سبّ النبی تبیین گردد.

در پایان از جناب آقای دکتر عباس حسینی نیک مدیر محترم انتشارات مجد به جهت همکاری ارزشمند در چاپ این اثر، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

دکتر عبدالله بهمن پوری

دکتر حسین حقانی خواه